

Коммунальном учреждении «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета для работы в заведениях внешкольного образования. Представлены задания теоретической и практической подготовки, проанализован потенциал и субъекты социальных услуг, очерчено поле практической деятельности будущих специалистов, а также места их непосредственной профессиональной реализации.

Ключевые слова: социальный работник, социальный педагог, процесс подготовки будущих специалистов, досуговая деятельность, внешкольные учреждения.

Chernetskaya Y. The Social and Educational Workers Training at the Pedagogical University for Working at Out-of-School Institutions

The article examines the specifics of the social and educational specialists training in pedagogical institutions of higher education by analyzing the content of the process of future social workers / social educators preparing at the municipal establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy» Kharkiv Regional Council for work at out-of-school institutions. The tasks related to the organization of theoretical and practical training of future specialists regarding the requirements of the social security system of the region are presented. The potential activity and people of services in the social sphere and in the sphere of out-of-school education are analyzed. The content of the course "Social work in the sphere of leisure" is selected for future specialists to work at out-of-school institutions. The field of practical activity of future specialists of out-of-school education and the place of their direct professional realization with the purpose of social and social-pedagogical activity is outlined.

Key words: social worker, social educator, process of future specialists training, leisure activities, out-of-school institutions.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2018 р.

Прийнято до друку 01.03.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Рассказова О. І.

УДК 37.091.12.011.3-051:004

І. Г. Шевирьова

**«МЕДІА-СЕРЕДОВИЩЕ» ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ
МЕДІА-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

XXI століття характеризується бурхливим розвитком медіа: Інтернет, кіно, телебачення, соціальні мережі, радіо. Такі засоби

безпосередньо впливають на розвиток та становлення людини в сучасному соціумі. Різнобічний потік інформації, яка надходить з медіа, накладає відбиток на особистість, а саме: формує її світогляд, сприяє розвитку власної точки зору, впливає на формування власного «Я». Інформаційні технології стали важливою ланкою для професійного, наукового освітнього становлення кожної особистості. Сьогодні ми не уявляємо власне життя без медіа-засобів. Починаючи вже з початкової ланки, учні керуються при накопиченні знань засобами медіа. Вступаючи до закладів середньої освіти шестирічні діти є обізнаними щодо технічного підходу до медіа-засобів. Звичайно, перед дітьми відкриваються всі можливості, щоб успішно навчатися, удосконалюватися в освітній, а згодом, професійній діяльності. Але постає запитання, чи зможуть учні початкових класів з великого потоку інформації обрати саме ту, яка потрібна для навчання; знаходити, інтерпретувати цікаві факти, аналізувати відомості про досліджуваний об'єкт. Важливою ланкою в цьому аспекті є цілеспрямований, грамотний, науковий підхід учителя. Саме від нього залежатиме результативна діяльність учнів в рамках інтерактивної освіти. Вчитель початкових класів має бути готовим до інновацій, обізнаним та компетентним фахівцем-професіоналом, який зможе використовувати в освітньому процесі нові медіа-засоби для того, щоб виховати освічену, всебічно-розвинену особистість, патріота та інноватора. Від того, наскільки вчитель буде обізнаним щодо сучасних перетворень та нововведень в інтеграційному аспекті «освіта й медіа» залежить діяльність вишів, які покликані зробити випускника конкурентоздатним у ХХІ столітті. Виші мають докорінно переглянути способи подачі інформації, враховуючи тенденцію розвитку медіа-засобів.

Стаціонарні комп'ютери, ноутбуки, інтернет-планшети, мобільні телефони, нетбуки, інтерактивні дошки – такі медіа-засоби мають активно використовуватись у закладах вищої освіти, аби ефективно реалізувати, урізноманітнити освітній процес; зацікавити майбутніх учителів до застосування медіа в подальшій професійній діяльності, інтерактивно підходити щодо реалізації завдань сучасної освіти. Такий комплекс засобів створюють медіа-середовище, що вважається запорукою успішного оволодіння всіма можливостями та привілеями, які надає нам сучасний інформаційний простір. Крім того, бездротовий, мобільний Інтернет – це те, завдяки чому майбутні фахівці можуть навчатись дистанційно, контролювати потік освітньої інформації, постійно знаходитись в тренді сучасних новин будь-якої галузі. Отже, отримання інформації завдяки місцевій, локальній, регіональній системі Інтернет дозволить молоді удосконалити власні знання, уміння й навички щодо застосування медіа.

Поняття «медіа-середовище» активно почало застосовуватись в ХХ столітті. Це пов'язано з активним впровадженням медіа в заклади освіти, в тому числі й заклади середньої освіти. Та тільки сьогодні даний

термін набирає обертів, привертає увагу багатьох дослідників. Робота з медіа-засобами є запорукою створення певних медійних локацій, що можна по праву вважати організованим медіа-середовищем. Означене поняття стало об'єктом дослідження для багатьох науковців (А. Габідулліна, О. Кепканова, Т. Носкова, О. Скородумова, О. Федоров та ін.), тому вже є певна база ґрунтовних напрацювань з цього питання. Однак, аналізуючи довідкову, педагогічну літературу варто підкреслити, що сьогодні дослідники по-різному тлумачать термін «медіа-середовище», мають неоднозначні підходи щодо трактування. Це спричинено суб'єктивним поглядом на ті зміни, які відбуваються в кіберпросторі. Отже, *метою нашої статті* є наукове обґрунтування поняття «медіа-середовище» як фактору формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Перш ніж дати визначення поняттю «медіа-середовище» вважаємо за доцільним охарактеризувати термін «середовище», що стає основою для організації медіа-середовища.

Довідкова література трактує термін «середовище» як речовину, тіло, що заповнює який-небудь простір та має певні властивості; зовнішню, дієву сферу простору; сукупність відповідних умов, у яких відбувається реалізація якогось процесу та досягнення цілей [1, с. 586; 2, с. 635; 3, с. 428]. Вивчення наукової літератури дає підстави казати про те, що головними ознаками середовища є простір та умова, що зумовлюють більш ефективну реалізацію якоїсь дії. Відповідно, простір – одна з основних форм існування матерії, яка характеризується певними особливостями: протяжність, обсяг [2, с. 574; 1, с. 510]. Умова, в свою чергу, характеризується як вимога, пропозиція, передумова, обставина; правила, норми, положення дотримання яких призведе до ефективних результатів [3, с. 481; 2, с. 705]. Отже, умова й простір віддзеркалюють процес будь-якої діяльності. Звичайно, відсутність простору або умови унеможлиблює ефективне здійснення поставленої мети.

У процесі формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи вважаємо, що медіа-середовище становить невід'ємну ланку, що підвищує рівень професійної підготовки. Посилений інтерес до медіа з боку майбутніх фахівців зумовлює активне їх застосування. Важливо, щоб зацікавленість щодо використання інформаційних засобів й процесів не була втрачена в ході професійної підготовки. Визначення майбутніми фахівцями важливої ролі медіа в освітній діяльності, усвідомлення ними того, що медіа надає широкі можливості для пошуку інформації; створення моделі майбутньої професії; побудови алгоритму досліджень за допомогою комп'ютерного забезпечення, стане підґрунтям та мотивацією для оволодіння всіма засобами та видами медіа. І в цьому, важливу роль відіграє правильно організоване медіа-середовище в закладах вищої освіти.

О. Кепканова говорить про те, що медіа-середовище має дві складові: медіа й середовище. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що

особистість може спілкуватися, виконувати завдання різної складності, навчатися, удосконалювати власні уміння й навички в певній галузі, обговорювати актуальну інформацію, реалізовувати професійні освітні завдання. Інша сторона медіа-середовища характеризується тим, що окреслені дії відбуваються безпосередньо засобами медіа [4]. Дійсно, погоджуємось з точкою зору О. Кепканової, медіа-середовище – це відповідна локація, в якій особистість може на вербальному та невербальному рівнях продемонструвати всі свої теоретичні знання й практичні вміння відносно медіа.

Медіа-середовище виступає багатофункціональною одиницею для формування, розвитку, становлення компетентного користувача медіа. Реалізація таких дій має відбуватись в ході професійної підготовки, адже завдяки медіа-середовищу у майбутнього фахівця формується особистісне ставлення до тих змін, які відбуваються в освітньому просторі.

О. Федоров характеризує дану дефініцію як окремо визначений простір, в якому накопичуються знання на технічному й програмовому рівнях, завдяки яким можна вести науковий діалог з медіа-засобами. Завдяки медіа-середовищу такий діалог стає більш дієвим і ефективним [5, с. 38].

У свою чергу, Т. Носкова визначає низку позитивних сторін медіа-середовища: тісний контакт з медіа; можливість навчитися аналізувати тексти, створювати власні медіа-продукти, працювати з безліччю комп'ютерних програм, що розвивають у користувача як когнітивну сторону, так і технічні уміння й навички; визначення перспективи щодо налагодження тісних контактів з колегами, однодумцями з певної теми, провідними спеціалістами в галузі освіти; можливість проводити заняття, отримувати знання дистанційно. Таким чином, медіа-середовище на думку Т. Носкової – це окремий освітній простір, який містить науковий контент, здатний залишатися незмінним або варіюватися відповідно до змін, які відбуваються в галузі медіа [6, с. 134]. Зазначаємо, що в своїх розвідках дослідниця наголошує на процесуальну функцію медіа-середовища, перебуваючи в якому, майбутні фахівці, на нашу думку, глибоко пронизуються тими питаннями, які є актуальними на сьогоднішній день, зокрема, медіатизація освіти.

О. Скородумова говорить про те, що медіа-середовище – це комплекс взаємопов'язаних видів і засобів медіа, активне використання яких має призводити до створення й репрезентації медіа-продуктів. Результат такої діяльності сприятиме застосуванню знань, умінь і навичок стосовно програмового забезпечення [7]. Тож, бачимо, що дослідниця також спрямовується на практичний бік освітньої діяльності, набуття, удосконалення якої реалізується завдяки правильно організованому медіа-середовищу.

А. Габідулліна співвідносить медіа-середовище з медійним простором і наголошує на тому, що означені терміни є речовиною, яка заповнює весь освітній простір. Така речовина будується виключно на

застосуванні медіа-засобів (комп'ютери, планшети, Smart-дошки), які насичують, удосконалюють, урізноманітнюють освітній процес [8]. Погоджуючись з думкою дослідниці вважаємо, що систематичне застосування медіа-засобів в ході професійної підготовки сприятиме накопиченню необхідно комплексу освітніх знань, умінь, навичок в галузі медіа. Організація постійної роботи з медіа в вишах призведе до накопиченню глибоких знань щодо того, як же необхідно застосовувати медіа в педагогічній діяльності. Вмілий підхід до медіа призведе до формування медіа-компетентності, що так необхідно для сучасних учителів початкових класів.

Деякі дослідники, зокрема, Н. Корольова, І. Богдановська, В. Лугова медіа-середовище визначають як віртуальний просторі, який насичений знаками, мовою, символами медіа, якими керуються користувачі при створенні медіа-продукту, аналізу медіа-текстів, пошуку потрібних термінів, фактів, корисних медіа-джерел, посилань, веб-сайтів; репрезентації власних напрацювань [9].

Отже, медіа-середовище – це окрема ланка всього простору, що складається з комплексу відповідних медіа-засобів, застосування яких спрямовується на оволодіння чи удосконалення знань, умінь, навичок через різні види програмового забезпечення. Вважаємо, що формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи має відбуватися саме в спеціально організованому медіа-середовищі з відповідними організаційними, науковими, освітніми й методичними правилами й положеннями, вимогами щодо їх реалізації. Зазначимо, що в більшості випадків науковці ототожнюють поняття «медіа-середовище» з простором, тож варто визначити контекст цього поняття.

Медіа-простір – це дійсна реальність, що є структурними компонентом соціальної спільноти, в якій організуються практики різних спрямувань, об'єднуються суб'єкти за інтересами, розв'язуються питання загального значення. Медіа-простір вміщує в собі спеціальний комплекс засобів передачі й сприймання інформації; форм, прийомів роботи [10].

В науковому обігу О. Федорова можна виокремити термін «медіа-освітній простір», що характеризується комплексом підходів, механізмів, правил, положень, які формують, підвищують, розвивають професійні якості, здібності суб'єктів, які об'єднані загальною інформаційно-технічною одиницею в єдиному просторі. Такий простір виокремлюється з метою навчання та виховання майбутнього покоління, які знаходяться в даний час в одній інформаційній площині [5, с. 37].

Н. Крюкова вбачає у медіа-просторі віртуальну реальність, завдяки якій репродукуються особистісні компетенції, зокрема, медійна культура [11].

Як зауважує О. Петрунко, медіа-простір – це стала одиниця навколишньої дійсності, підрозділами якої є медіа-середовище, що характеризується безперервним процесом взаємодії індивіда з медіа. В ході такої взаємодії кожна особистість створює власне міні медіа-

середовище. Деструктивним чи конструктивним є воно для людини залежить тільки від суб'єктивних поглядів на оточуючу дійсність [12, с. 414]. Також дослідниця говорить про те, що медіа-простір, інформаційний простір, інформаційне середовище є синонімічними термінами й означають плідну взаємодію зі всіма видами й засобами кібер-простору; простір, в якому значні масиви медійної інформації впливають на індивідуальний розвиток особистості [13]. Отже, медіа-простір складається з окремо визначеного медіа-середовища, в якому утворюється, функціонує інформація, створена засобами медіа; формуються професійні якості особистості за допомогою спеціально підібраних форм, методів, прийомів роботи.

Порівнюючи два поняття «медіа-середовище» й «медіа-простір» слід зазначити, що медіа-простір – це незмінна категорія навколишньої дійсності; це те, що нас оточує зараз (телебачення; електронні медіа, за допомогою яких можливо передавати та отримувати інформацію, зв'язуватись без перешкод з установами, колегами, друзями; бездротовий Інтернет, що дозволяє завжди залишатися на зв'язку, підтримувати контакти, знаходячись в будь-якому регіоні, області, місті). Без медіа-простору індивід не уявляє своє життя, діяльність, дозвілля. А *медіа-середовище* визначається нами як складова медіа-простору, в якій людина перебуває в пошуку себе як особистості з індивідуальними, суб'єктивними поглядами на оточуючу дійсність; структурним підходом до всезагальної картини медійного світу; ідейним відношенням до явищ та процесів, які відбуваються навколо, зокрема, в медіа-просторі. Звичайно, для реалізації окреслених позицій особистості допомагають медіа-засоби, які й утворюють медіа-середовище, в якому можна експериментувати, оволодівати науковими знаннями, практичними уміннями й навичками в галузі медіа; висловлювати точку зору відносно актуальних подій сьогодення через інформаційні технології; будувати ідеологічну модель майбутньої професійної діяльності з огляду на активний розвиток медіа; створювати власні медіа-продукти. Тому, вважаємо, що медіа-середовище – це окрема частина загального простору, що має більш чіткі структурні та дієві компоненти, аніж медіа-простір. Реалізація конкретних задач, досягнення мети, здійснення яких, на нашу думку, зумовлюється організацією медіа-середовища.

Аналіз наукової літератури дає нам підстави вважати медіа-середовище найдієвішим чинником формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи. В умовах медіатизації сучасні вищі змушені перебувати в постійному пошуку для того, щоб винайти доцільні та ефективні методи, прийоми, форми роботи, наявність яких допоможе урізноманітнити освітній процес, зацікавити майбутніх учителів до інноваційної роботи з учнями початкової школи. Медіа-середовище являє собою змістовну дієву локацію, що дозволяє використовувати всі засоби та види медіа, ознайомитись з їх можливостями для кращого розуміння суті сучасного освітнього

процесу. Медіа-середовище спрямоване на виконання низки важливих функцій: індивідуалізація навчання; творчий підхід до майбутньої професійної діяльності; заохочення, зацікавлення, мотивування до професійного фаху; реалізація багатьох видів навчальної, дослідницької, наукової роботи. На нашу думку, створення медіа-середовища у вищих дозволить майбутнім фахівцям знаходитись в тісному та постійному контакті з медіа; отримувати та впроваджувати в практику методичні, освітні, наукові знання, що слугуватимуть запорукою успішного формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Список використаної літератури

- 1. Великий** тлумачний словник української мови / Упоряд. Т. В. Ковальова; Худож. –оформлювач Б. П. Бублик. – Харків; Фоліо, 2005. – 767 с.
- 2. Тлумачний** словник сучасної української мови. / Укладачі Л. П. Коврига, Т. В. Ковальова, В. Д. Пономаренко. / За ред. доктора філологічних наук, проф. В. С. Калашника. – Харків : Белкаркнига, 2005. – 800 с.
- 3. Сучасний** тлумачний словник української мови (Уклад: Олексієнко Л. П., Шумейло О. Л.). – К. : Видавничий дім «Калита», 2005. – 544 с.
- 4. Кепканова О. І.** Вплив медіасередовища на формування дитини [Електронний ресурс] // Психолог. – № 7. – 2012. – Режим доступу : [http://ippo.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=2461 &Itemid=278](http://ippo.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=2461&Itemid=278).
- 5. Федоров А. В.** Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности / А. В. Федотов. – М. : МОО «Информация для всех», 2014. – 64 с.
- 6. Носкова Т. Н.** Современный студент в медиасреде: вопросы профессионального развития / Т. Н. Носкова, О. В. Яковлева // Педагогическое образование в России. – 2013. – № 2. – С. 134–138.
- 7. Скородумова О. Б.** Виртуальная личность и свобода // Вестник МГУ. Сер. «Философия». – 2004. – № 2. – С. 75–96.
- 8. Габидуллина А. Р.** Воспитательная медиасреда как условие формирования ценностных ориентаций студентов / А. Р. Габидуллина // Среднее профессиональное образование. – 2010. – № 10. – С. 25–29.
- 9. Королева Н. Н.** Воздействие современной информационной и медиасреды на «Образ Я» подростков / Н. Королева, И. Богдановская, В. Луговая // Universum: Вестник Герценовского университета. – 2014. – № 2. – С. 87–94.
- 10. Юдина Е. Н.** Медиапространство как новая социологическая категория / Е. Н. Юдина // Преподаватель XXI век. – 2008. – № 2. – С. 151–154.
- 11. Крюкова Н.** Медиакультура и ее роль в современном информационном обществе / Н. Крюкова // Омский научный вестник. – 2013. – С. 226–228.
- 12. Петрунько О. В.** Соціалізація в умовах медіасередовища: актуальність проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vmurol.com.ua/upload/Naukovo_doslidna%20robota/Elektronni_vidannya/Act_problemi/2007/3_5_2007/53.pdf
- 13. Петрунько О. В.** Агресивне медіасередовище: проблема визначення поняття /

О. В. Петрунько // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. ст. / ред. С. Д. Максименко, М. М. Слюсаревський; АПН України, Ін-т соціальної та політичної психології. – 2008. – Вип. № 19 (22). – С. 321–331.

Шевирьова І. Г. «Медіа-середовище» як фактор формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи

В статті розглянуто поняття «медіа-середовище», визначено його науковий контекст; висвітлені погляди науковців стосовно окресленого поняття. Здійснений ґрунтовний аналіз щодо наукового розуміння понять «медіа-середовище», «медіа-простір». В свою чергу визначено, що медіа-середовище є складовою медіа-простору, адже лише медіа-середовище надає можливість для того, щоб експериментувати, оволодівати науковими знаннями, практичними вміннями й навичками в галузі медіа; висловлювати точку зору відносно актуальних подій сьогодення засобами медіа; будувати ідеологічну модель майбутньої професійної діяльності; створювати власні медіа-продукти.

В статті зазначено, що сучасна молодь є активним користувачем медіа-засобів. Це підтверджується тим, що оволодіння знаннями в більшості випадків відбувається через медіа: нетбуки, телефони, планшети. Отже, постає питання щодо удосконалення способів й приймів подачі інформації в вишах, адже майбутні фахівці мають бути вмотивованими й зацікавленими щодо реалізації майбутньої професійної діяльності через кібер-простір; грамотне впровадження медіа в педагогічну практику. Підкреслено, що ефективною мотивацією для цього виступає медіа-середовище як головний фактор формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Ключові слова: медіа-середовище, медіа-простір, віртуальний простір, медіа-компетентність, майбутні учителі початкової школи.

Шевырева И. Г. «Медиа-среда» как фактор формирования медиа-компетентности будущих учителей начальной школы

В статье рассмотрено понятие «медиа-среда», определен его научный контекст; освещены взгляды ученых относительно исследуемого понятия. Проведен подробный анализ касательно научного понимания понятий «медиа-среда», «медиа-пространство». В свою очередь определено, что медиа-среда является составной медиа-пространства, ведь только медиа-среда предоставляет возможность для того, чтобы экспериментировать, овладеть научными знаниями, практическими умениями и навыками в области медиа; выразить точку зрения относительно актуальных событий настоящего мира средствами медиа; строить идеологическую модель будущей профессиональной деятельности; создавать собственные медиа-продукты.

В статье указано, что современная молодежь является активным пользователем медиа-средств. Это подтверждается тем, что овладение

знаниями в большинстве случаев происходит через медиа: нетбуки, телефоны, планшеты. Следовательно, возникает вопрос об усовершенствовании способов и приемов подачи информации в вузах, ведь будущие специалисты должны быть мотивированными и заинтересованными по реализации будущей профессиональной деятельности через киберпространство; грамотное внедрение медиа в педагогическую практику. Подчеркнуто, что эффективной мотивации для этого выступает медиа-среда как главный фактор формирования медиа-компетентности будущих учителей начальной школы.

Ключевые слова: медиа-среда, медиа-пространство, виртуальное пространство, медиа-компетентность, будущие учителя начальной школы.

Shevyreva I. «Media-Environment» as a Factor in the Formation of Media Competence of Future Primary School Teachers

The article considers the concept of «media environment», its scientific context is defined; the views of the scientists of the investigated concept are illuminated. A detailed analysis was carried out regarding the scientific understanding of the concepts of «media environment», «media space». In turn, it is determined that the media environment is a composite media space, because only the media environment provides an opportunity to experiment by mastering the scientific knowledge, practical skills and skills in the field of media; express the point of view of the current events of the present world with the media; to build an ideological model of future professional activity; create your own media products.

The article point out that modern youth is an active user of media. This is confirmed by the fact that the mastery of knowledge in most cases occurs through the media: netbooks, phones, tablets. Consequently, the question arises of improving the ways and means of submitting information in universities, because future specialists should be motivated and interested in implementing future professional activity through cyberspace; competent introduction of media into teaching practice. It was stressed that the media environment as the main factor of forming the media competence of future primary school teachers is an effective motivation for this.

Key words: media environment, media space, virtual space, media competence, future primary school teachers.

Стаття надійшла до редакції 11.02.2018 р.
Прийнято до друку 01.03.2018 р.
Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.